

סימן ל"ט

ברכת בופה"ג או המוציא להמסובין השומעין קידוש ולח"מ מאחר

יש לזרר מהי הדרך הישרה בקידוש או לחם משנה לגבי המסובין השומעין קידוש או לח"מ מצעל הבית המקדש וצונו כשטועמין מהיין או פרוסת המוציא מה עדיף שיזכרו צענמם ברכת בופה"ג והמוציא או עדיף שינאו ברכת בופה"ג והמוציא מצעל הבית המקדש וצונו. ולכאורה יש כמה נדדים לומר דעדיף שלא יזכרו צענמם. וכמס"כ האחרונים משום דכך סדר הקידוש, ומשום חשש ברכה שא"ל. ומשום צרוז עם הדרת מלך. וכן יש נדדים להעדיף לצרך צענמם.

יש לזרר מהי הדרך הישרה בקידוש או לחם משנה לגבי המסובין השומעין קידוש או לח"מ מצעל הבית המקדש וצונו כשטועמין מהיין או פרוסת המוציא מה עדיף שיזכרו צענמם ברכת בופה"ג והמוציא או עדיף שינאו ברכת בופה"ג והמוציא מצעל הבית המקדש וצונו. ולכאורה יש כמה נדדים לומר דעדיף שלא יזכרו צענמם. וכמס"כ האחרונים משום דכך סדר הקידוש, ומשום חשש ברכה שא"ל. ומשום צרוז עם הדרת מלך. וכן יש נדדים להעדיף לצרך צענמם.

ורק לגבי מי שצא לקדש על הפת, דצכה"ג המסובין חייבים לאכול פת כדי שתהא קידוש במקום סעודה ולכן הפת משתייכת לקידוש, דכלא פת ח"א לצאת יד"ח קידוש, לגבי אופן שמקדש על הפת כחצ הדרך החיים דצכה"ג שהמסובין לא יזכרו ברכת המוציא אחרי קידוש דנמנא דמהפכין סדר הקידוש שמזכרים אחרי הקידוש, דצוה כיון שהפת שייך לקידוש הרי היא כלולה בהקידוש ונאמר לגבי כך הדין שמקדימים ברכת היין לקידוש היום יעו"ש [וראה להלן].

חנה בישועות יעקב סי' רע"א ס"ק ח' כתב צוה"ל: זה לי ימים הייתי מפקפק צנשים שיוצאות בקידוש של בעליהן וכו' ואח"כ מזכרין בופה"ג על היין, הא קיי"ל [בבבב דף נא:] ברכת היין קודם לברכת היום כבית הלל [יעו"ש בסוגיא] וכו' ועל כן יותר טוב שגם ברכת היין של קידוש יכוון להוציא בברכות עכ"ל. הרי שחידש דכשהנשים מזכרות לעצמן ברכת בופה"ג אחרי קידוש מהפכות הסדר דנקטינן דקודם מזכר על היין ואח"כ על היום.

ואף במשנה ברורה סי' רע"א ס"ק ס"ג העתיק דין זה שכשמקדש על הפת לא יזכרו המסובין ברכת המוציא לעצמן דהוה כמהפכין סדר הקידוש ומדנקט רק

אולם בדרך החיים הלכות קידוש על היין צדמו סעיף ז' מבואר יסוד גדול,

אופן זה דמקדש על הפת [דהוה מילחא דלא שכיחא לקדש על הפת] ולא נקט לגבי מקדש על היין שהמסובין לא יצרכו לעצמן משמע דמקדש על היין יכולים המסובין לצרכי לעצמן צרכת צופה"ג כיון דכשמקדש על היין אין המסובין צריכים לשותות יין כלל ואין צרכתם שייכת לקידוש כלל.

והנה אף באופן שמקדש על הפת דס"ל להדרך החיים [והמשנ"צ] שאין להמסובין לצרכי המוציא לעצמם פקפק התהילה לדוד ס"ק ט"ז דכיון דטעמא דצית הלל להקדים צרכת היין לקידוש היום הוא משום דצרכת היין תדיר יותר מקידוש היום ויש להקדים התדיר, ולכן מפקפק דדין הקדמת התדיר שייך רק לגבי מעשה ודיבור ולא לגבי השומע [אף דשומע כעונה] וכן מוכיח מדברי המ"א סי' רנ"ט קוס"ק ט', אולם מסיק דמ"מ יש לחוש לכתחילה לדעת הדרך החיים ולא לצרכי עצמם צרכת המוציא.

[אגב דשם בתהילה לדוד לא דן דהא יש טעם נוסף להקדים צרכת היין, כיון שהיין גורם לקידוש היום ולכאורה טעם זה שייך גם בשומע. ופשטות ס"ל להתהילה לדוד כי לגבי השומע דהוא רק כעין מחשבה אין דיני וסדר קדימה כלל].

ברכה שאינה צריכה

אולם שם צריך החיים כתב דהמסובין שידועים שיגיע להם לטעום מיין קידוש, ומצרכים לעצמם צופה"ג חשיבי גורם צרכה שאינה צריכה כיון שיכולים לצאת צרכה זו מהמקדש, יעו"ש אולם במשנה צרורה אף

דהעתיק תחילת דבריו [לגבי המקדש על הפת] לא העתיק דבריו אלו לומר דאף במקדש על היין יש חשש צרכה שאינה צריכה. ובאמת כבר הקשו על הדרך החיים, התהילה לדוד ס"ק י"ז וצליקוטי מהרי"ם, דדבר זה שהשומע צרכה מאחר ולא נתכוון לצאת, וחוזר לצרכי עצמו נקטינן דלא חשוב צרכה שא"ל כמצואר צסו"ס ו' לגבי צרכות השחר שהיה מנהגם שאחד מהקהל היה מצרכי צרכות השחר וכל הקהל ענו אמן ואח"כ חזר אחר מהקהל ומצרכי צרכות השחר וענו אמן וכן כאו"א. ודעת הרדב"ז [הוצא שם צב"י סו"ס ו'] דחשוב צרכה שאין צריכה שהיו יכולים לצאת יד"ח הצרכות בשמיעתם הצרכות כשצריך הראשון ואין נקטינן דלא חשיב צרכה שאינה צריכה כיון דלא נתכוונו לצאת מהראשון יעו"ש סו"ס ו', א"כ ה"נ צנידו"ד כיון שלא נתכוונו לצאת צרכת צופה"ג מהמקדש יכולים לצרכי עצמם.

ברב עם הדרת מלך

ויש שרצו לומר דאין להמסובין לצרכי עצמם צופה"ג אלא לצאת מפי המקדש משום "צרוז עם הדרת מלך" ולכן עדיף שיצאו כולם הצרכה מפי המקדש, וכמו שכתב המחבר צסי' רי"ג.

אולם באמת דין זה שעדיף לצאת הצרכה מפי אחר משום "צרוז עם" כבר נתקשו בזה אחרונים דצסי' ח סעיף ה' כתב המחבר לגבי שנים או שלשה המתעטפים בטלית ציחד, אם רוצים מצרכי כאו"א צפני עצמו, ואם רוצים אחד מצרכי לכולם, הרי

דאין דין לנחת הצרכה כולם כאחד משום צרוב עם הדרת מלך, יעו"ש צמסנ"ב. והן הציאור הגר"א שם נוקט דלא כהמחבר, וס"ל דיש להעדיף שאחד מצרך לכולם כדי לקיים צרוב עם הדרת מלך, [וע"ש צרעק"א ובאזנן העוזר].

אבן השו"ע הרצ סי' רי"ג סעיף ו' מחלק באריכות דיש אופן שכולם מקיימים המצוה ביחד כגון בשמיעת שופר ומגילה עדיף שאחד מצרך לכולם. ואם כל אחד מקיים המצוה בפני עצמו, כגון שכל אחד מתעטף בטלית שלו או לובש תפילין שלו אין דין צרוב עם אלא כל אחד יכול לצרך לעצמו ובצרכת הנהנים אם מוסצים יחד הווי כגוף אחד ושפיר אחד מצרך לכולם. אבל כשאין מוסצים יחד שאינם כגוף אחד אין צוה דין של צרוב עם הדרת מלך יעו"ש בארובה שהם כקילורין צענים ציסוד דינים אלו.

מעתה לגבי קידוש, לגבי צרכת קידוש עצמו שכולם מקיימים המצוה יחד יש ענין של צרוב עם הדרת מלך, אבל לגבי צרכת היין שהיא צרכת הנהנין, אם היו יושבים יחד הווי ע"י קציעותם זו כעין גוף אחד ויש צוה הדין צרוב עם הדרת מלך, אבל כפי המנהג שעומדים בשעת קידוש אין צוה דין של צרוב עם הדרת מלך וכאז"ל מצרך לעצמו וראה להלן.

לצאת הברכה בשמיעה ע"י אחר כשעומד

יתר על כן באמת צמור וקציעה סי' רע"א עמד לתמוה איך אפשר לנחת יד"ח

קידוש מאחר כשעומדים הרי קיי"ל צסי' קס"ו ס"א דכשנא להוציא אחרים צריכים להסב, ושיצה דידן כהסיצה דידהו, אבל צעמידה איך אפשר לנחת מאחר, וכוחב המור וקציעה צוה"ל: להכי ודאי [לקדש] מיושב עדיף לענ"ד. וכן אני נוהג אע"פ שלא ראיתי כך לאמ"ה [לאצי מורי הגאון, החכם צבי] אלא היה מנהגו כהצ"י [לעמוד בשעת קידוש] מאן יהיב לן מעפריה ומלינן עיינין אך קטן הייתי ולא היה צי דעת לשאול ולא זכיתי לעמוד על דעמו עכ"ל הרי שינא לפקפק דא"ל לצי"ח קידוש צעמידה [וכבר עמד על כך גם הגר"א צסי' רע"א הוצא שם צמסנ"ב ס"ק מ"ו].

ובתב עליו המטה אפרים סי' תרכ"ה צאלף למטה סוס"ק ע"ד וו"ל: ונלענ"ד שהמנהג מנהג ותיקין דאע"ג דהתוס' כתבו שטוב לישב [צקידוש והצדלה] היינו לפי הנהגים להשקות הכוס לצני צית צלי צרכה לפי שינאו בצרכת המצרך וצוה נסתפקו אם י"ל סברא זו [שאפשר לנחת צעמידה משום] שמתוך שקוצעים וכו' אבל לענין לנחת ידי [קידוש] הצדלה [לכד צלא צרכת צופה"ג] סברא טובה היא שא"ל ישיצה דאף צעמידה הוי קציעות צוה שקוצעים עצמם לנחת ידי הצדלה בשמיעתם מהמצדיל וכו' והיינו כיון שקוצעים עצמם לנחת בצרכת המצרך מקרי קציעות, ואף שאחרונים כתבו שם דהיינו צדיעצד דוקא והמ"א הקשה על זה דמשמע אפילו צדיעצד [לא ינא צעמידה] ע"ש היינו לענין צרכה של צופה"ג שפיר י"ל דאין זה קציעות כו' אבל קצעו עצמם לנחת צרכת

המלוות כגון קידוש והצדלה שפיר מקרי קציעות אף צעמידה, והטעם דלענין האכילה ושתייה ענמה כיון שאין דרך אכילה ושתייה צעמידה אף שמכוונים ללכת אין זה קציעות משא"כ בצרכת המלוות הרצה מלוות שנעשים צעמידה דוקא ולכן הוה שפיר קציעות אף צעמידה ולפ"ז א"ש בהצדלה שנוהגים ללכת צעמידה וכו' ^{ה"ח 1234567} הרי בלא"ה המזדיל רגיל לשחותו כולו [ואין נוחים לבני ציתון] א"כ שפיר נוהגים להצדיל מעומד כיון שאין שותין בני ציתון ^{אוצר החכמה} ממנו כלל, וכן המנהג עתה שאף אם השקה ממנו כל אחד מצדק לעצמו צופה"ג וכו' ולכן צחינס התרעם [המור וקציעה] על מנהג אביו הגאון ח"צ ז"ל דאף שהיה מקדש להוציא בני ציתון ונתן להם לטעום ג"כ מ"מ אפשר שכל אחד היה מצדק על הטעימה כמו שהמנהג עתה שהבני הבית שטועמין מכוס הקידוש מצדקין צרכת היין בפני עצמו וכו' עכ"ל הרי שחידש המטה אפרים, דחייבים לצדק צעמם צופה"ג כיון דא"א ללכת מאחר צעמידה. ורק צרכת קידוש שהיא צרכת המלוות אפשר ללכת צעמידה, דלגבי צרכת המלוות אף עמידה חסובה קציעות משא"כ בצרכת הנהנין.

והנה בחזו"א סי' י"ט ס"ק ח' כתב דצנידו"ד ללכת צרכת הגפן דקידוש לבני הבית א"צ קציעות והסיבה כלל וז"ל: דהא מסקינן ר"ה כט: דצרכת הלחם של מנה וצרכת היין של קידוש אע"פ שיצא מוציא וכ"ש שא"צ הסיבה דלא נאמר הסיבה אלא בצרכת הנהנין דאינו מוציא אלא כשמצדק גם לעצמו והחמירו על הבקי דאינו יוצא אלא כשהסיבה אצל

אולם דבריו נע"ג דאף דאמרין צר"ה דף כט דיש דין ערבות להוציא אחרים בצרכת היין דקידוש היינו רק לגבי להוציא את "המקדש" עצמו דלגבי ידיה מעכצת צרכת היין, ובלא צרכת היין לא יצא יד"ח קידוש ולכן שפיר שייך דין ערבות להוציא צרכת היין כיון דהיא חלק מהקידוש, אבל דברי החוס' שנתקשו איך מוציאים ידי צרכת הגפן בהצדלה וקידוש מיירי לגבי "השומעים" קידוש מאחר דהיינו בני הבית השומעים קידוש והצדלה מאחר איך מוציאים אותם צרכת היין. והנה לגבי השומעים [שאין מזדילים צעמם] אין מעכצ כלל צרכת צופה"ג ואף אם לא שמעו צרכת צופה"ג יוצאים יד"ח. וא"צ השומעים לטעום כלל מהכוס, דסגי בטעימת המקדש, א"כ כשהשומעים יוצאים צרכת צופה"ג מהמקדש כיון שרואים לטעום מהכוס ואין טעימתן חוצה כלל הוה לגבי ידיהו צרכת צופה"ג צרכת הנהנים גרידא ולא צעין כלל שיצאו צרכת צופה"ג. והם יוצאים רק משום שרואים לטעום מהכוס, וטעימתם אינה חוצה, א"כ לדידהו הוה צרכת הנהנים גרידא ושפיר צעין הסיבה.

לבן נע"ג המנהג ללכת צרכת הנהנין דצופה"ג צעמידה, אלא ז"ל דסמכינן דגם עמידה כאחד חשיבה קציעות כמש"כ המשנ"צ סי' רע"א ס"ק מ"ו אבל כיון דהדברים מחודשים דעמידה כאחד חשיבה

והנה בחזו"א סי' י"ט ס"ק ח' כתב דצנידו"ד ללכת צרכת הגפן דקידוש לבני הבית א"צ קציעות והסיבה כלל וז"ל: דהא מסקינן ר"ה כט: דצרכת הלחם של מנה וצרכת היין של קידוש אע"פ שיצא מוציא וכ"ש שא"צ הסיבה דלא נאמר הסיבה אלא בצרכת הנהנין דאינו מוציא אלא כשמצדק גם לעצמו והחמירו על הבקי דאינו יוצא אלא כשהסיבה אצל

קציעות לכאורה עדיף טפי לזרך צענמס
 צופה"ג מלכד מה דיט ענין להרצות ולזרך
 צענמו הצרכות כמזואר סו"ס ו' לגבי צרכות
 השחר, וצאמת כן היה המנהג שכל המסובין
 צירכו צענמס צופה"ג, כמש"כ המטה אפרים
 שם סי' תרכ"ה ס"ק עד וכן משמע צישועות
 יעקב ר"ס רע"א שהמנהג היה כי המסובין
 צרכו צענמס צופה"ג ולכן ינא לתמוה על
 מנהג זה שמהפכין סדר הקידוש [וראה לעיל
 דברי הדרכ החיים על כף].

איברא דצומנינו נראה שהמנהג שאין
 המסובין מצרכים צענמס צופה"ג
 ויוצאים בצרכת המקדש, והיינו כיון שיוצאים
 צרכת הקידוש ואמירת ויכולו יוצאים גם
 צרכת צופה"ג דכולהו קידוש חד דינא אית
 לה. [וקשה לצאר לנשים דיט הצדל צין צרכת
 הקידוש שהיא צרכת המנוות דצוה אפשר
 לצאת צעמידה ויט צוה ענין של צרוצ עס
 ומשא"כ צרכת צופה"ג שהוא צרכת הנהנין
 ואין לצאת יד"ח רק צשיצה ואין צוה ענין
 של צרוצ עס].

וחידושי יש צמנהגן של רבים דצרכת המוציא
 של לחם משנה הנשים מצרכות
 צענמן, וזהו לפלא כי הרי צרכת המוציא
 הצעל הצית הצונע מצרך אותה צשיצה ושפיר
 יכול להוציא בני ציתו. ועוד לגבי לחם משנה
 אס הנשים מצרכות צענמן צרכת המוציא,
 א"כ צריך לצאר איך יוצאות מצות לח"מ
 [וא"ל דחשוצה תחילת הסעודה על לח"מ
 צמה שהצונע מתחיל על לח"מ, וזה דוחק]
 דפשטות יוצאים יד"ח לח"מ ע"י צרכת
 המוציא על לח"מ וכשהן מצרכות לענמן

המוציא צמה מקיימות לח"מ. ואילו לגבי
 צרכת צופה"ג דקידוש אף אס מצרכות צענמן
 שפיר ינאו יד"ח קידוש שאין צרכת צופה"ג
 מעכב לצאת יד"ח, וא"כ מנהג זה הוא
 איפכא מסתצרא דצרכת צופה"ג שומעים
 מהמקדש וצרכת המוציא מצרכות לענמן.

ושמעתי לומר דהנשים מצרכות לענמן על
 פרוסת המוציא דכדי לצאת צרכת
 המוציא חייצות לשמוע כל הצרכה מהמצרך,
 ושיכוונו לצאת, ולא יעשו הפסק צין הצרכה
 לטעימה, וכיון דהנשים מכינות הסעודה
 לפעמים לא ישמעו כל הצרכה ולא יכוונו
 לצאת, ואף יעשו הפסק, [וצפרט ע"י ענית
 אמן כששומעות מאחד המסובין מצרך המוציא]
 לכן עדיף שיצרכו צענמן צרכת המוציא ולח"מ
 יוצאות ע"י הצליעה משא"כ צרכת צופה"ג
 שצקידוש כיון שהוא צחוך הקידוש ויוצאות
 גם הקידוש יודעות להאזין גם צרכת הגפן
 ומכוונות לצאת ולא שכיח כ"כ הפסק.

והנה מצאנו לשני נציאים מתנצאים צחידוש
 אחד הלא המה הישועות יעקב ר"ס
 רע"א, והצל"ח צצרכות דף נא: כי המקדש
 קודם התפילה [כגון נשים שלא התפללו]
 צריך קודם לקדש צצרכת קידוש ואח"כ לזרך
 צרכת היין ויסקוד דצריהם כיון דהא כל
 טעמייהו דצית הלל דסצרי דמצרך קודם על
 היין ואח"כ מצרך על היום מחמת צרי
 טעמי א. משום שהיין גורם לקידוש היום.
 ב. משום דתדיר ואינו תדיר תדיר קודם
 ולכאורה קשה דמאי אמרינן דהיין גורם
 לקידוש, הרי גם צלא יין היה צריך לקדש
 לקיים מ"ע דקידוש ואין היין גורם לקידוש.

ועוד מאי אמרינן דיין קודם משום שהוא
 תדיר, הרי מלות קידוש שהוא לאורייתא
 חשוב מקודש טפי משום שהוא לאורייתא
 ותדיר ומקודש צעיל בגמרא וי"ל דמקודש
 קדים וי"ל דכוונת צית הלל לאחר שילא
 מלות קידוש בתפילה מדלאורייתא וצ"ל לקדש
 קידוש על הכוס [מדרבנן] א"כ קידוש זה
 גורם רק היין כיון דהמלוה לאורייתא כבר
 ילא בתפילה, וגם קידוש זה שהוא רק
 מדרבנן, לכן יין קודם שהוא תדיר, ומיושב
 היטב דברי הגמרא ולפי דברים אלו חידשו
 דמי שמקדש קודם שהתפלל, והקידוש הוא
 מדלאורייתא, קידוש קודם לצרכת היין כיון
 שקידוש זה אינו משום היין אלא מדלאורייתא,
 והוא עדיף מהיין כיון שהוא מקודש טפי
 שהוא מדלאורייתא יעוש"ד.

אולם דצריהם לכאורה נע"ג דהרי כיון
 שאמר קודם הקידוש הפסוקים של
 ויכלו השמים וכו' [כמנהגינן] א"כ כבר
 ילא צוה יד"ח קידוש מדלאורייתא שהזכיר
 כבר שנת וקידוש על השנת שאמר צו
 ויצרך א' את יום השצעי ויקדש אותו,
 כמבואר צביאור הלכה ר"ס רע"א דז"ה
 איתקוש ושז כשמקדש צרכת הקידוש הוא
 רק מדרבנן צעלמא. והדרנא לדינא שצריך
 להקדים צרכת צופה"ג לקידוש, כיון
 שהקידוש מדלאורייתא כבר ילא ע"י אמירת
 ויכלו, והקידוש עתה הוא רק מדרבנן
 ויש הסצרות דהיין גורם לקידוש תיאמר
 וצרכת היין תדירה וא"כ נ"ע מה שחידשו
 להלכה דמי שלא התפלל עליו להקדים
 קידוש לצרכת היין.

המורם מהאמור:

- (א) דעת הישועות יעקב לצאת יד"ח הגפן מהמקדש דבלא"ה הוה כמהפך סדר הקידוש והדרך
 החיים כתב דכיון שא"צ לברך ולשתות א"כ אין זה מהפך סדר קידוש.
- (ב) דעת הדרך החיים לצאת יד"ח הגפן מהמקדש דבלא"ה חשיב גורם ברכה שאינה צריכה
 והתהל"ד וליקוטי מהרי"ח הקשו דנקטינן דלא חשיב כה"ג ברכה שא"צ.
- (ג) ענין ברוב עם הדרת מלך, לא שייך בנידו"ד דלא הוה כהסיבה. כיון דעומדים בשעת
 ברכת בופה"ג בקידוש.
- (ד) דעת המטה אפרים לברך כאו"א בופה"ג בעצמו דאין לצאת ברכת הנהנין בעמידה [ובן
 יש להרבות בברכה].
- (ה) צ"ע מנהגן של אלו לברך המוציא בעצמן בלח"מ, ויש ליישב.
- (ו) כשמקדש על הפת בזה כתב גם הדה"ח והמשנ"ב דלא יברכו הבני בית לעצמם.
 תבנא לדינא, דברכת בופה"ג דקידוש עדיף שיברכו בעצמן, כיון שמקדשין בעמידה, וטוב
 להרבות ולברך בעצמו, ואילו ברכת המוציא דלח"מ עדיף שישמעו מהבוצע כיון
 שמברך בישיבה, ועי"כ יוצאות מצות לח"מ בשמיעת ברכת המוציא מהבוצע [אולם יש ליישב
 גם שאר המנהגים].

ואותם הנוהגים לקדש בישיבה, בפרט בשבת בבוקר אה"נ דאף ברכת בופה"ג דקידוש עדיף לצאת מהמקדש, וכן לגבי לח"מ אם בירך הבוצע ברכת המוציא כאשר השומע עמד עדיין, א"כ עדיף לברך המוציא לעצמם כיון שעמד בשעת הברכה, דעיקר הנידון הוא אם יושבים יחדיו בשעת הברכה ואז צריך לצאת מאחר דברוב עם, ואם עומדים אין לצאת מאחר ברכת הנהנין.